

Формиране на педагогически компетенции за работа с деца при усвояване на език, който не е майчин

Соня Г. Георгиева

Русенски университет „Ангел Кънчев“. мейл: sonya@uni-ruse.bg

Петя Георгиева-Алексова

Русенски университет „Ангел Кънчев“. мейл: sonya@uni-ruse.bg

Абстракт: Разработката се базира на трудностите при работа с деца-билингви от предучилищното детство. Тя представя резултати от проведено изследване с учители и студенти, свързани с дефицита от компетенции, които изпитват при работа в мултикултурна среда и подходи за преодоляването им. Задачите и целите са във връзка с предложената педагогическа практико-приложна технология за формиране на компетенции у учители за работа с деца от предучилищното детство, за които официалния език в страната не е майчин.

Ключови думи: билингви, компетенции.

Formation of pedagogical competencies of children during the process of learning a non-mother tongue

Sonya G. Georgieva

University of Ruse “Angel Kanchev”

E-mail: sonya@uni-ruse.bg

Petya Georgieva-Aleksova

University of Ruse “Angel Kanchev”

E-mail: sonya@uni-ruse.bg

Abstract: The development is based on the difficulties in working with child-bilingual pre-school children. It presents the results of a study with teachers related to the deficit of competencies they experience in working in a multicultural environment and approaches to overcome them. The tasks and objectives are related to the proposed pedagogical practical-applied technology for forming competencies in teachers of pedagogical specialties for working with children from pre-school childhood, for which the official language of the country is not mother.

Key words: bilingual, competencies.

Уводи думи

Проблемите пред работата в детската градина са много, те са свързани с цялостната възпитателно-образователна философия; те са както методически, така и кадрови. Част от тях са във фокуса на вниманието в глобален мащаб.

В България почти няма образователно пространство, което да не е мултикултурно. Същевременно днешните учители нямат достатъчна академична подготовка за работа с различните. Едни от тях са билингвите.

Резултати от изследването

По данни от анкетно проучване, проведено с осемдесет и двама учители, те имат трудности с: мотивацията за учене на българския език, подкрепата на родителите, липсата на работеща методика за обучение на деца билингви.

Какво разбираме под билингвизъм? Терминът е от старогръцки произход: δυο — „два“ и γλωσσα/γλωττα – езика – или *диглосия* – „особена многоезичност на определена територия или в социум, при която съжителстват два езика или две форми на един и същ език, използвани от носителите им в зависимост от функционалното им предназначение.“ [1]

В психологически план двуезичието се базира на две езикови системи и в тях присъстват специфични знания и умения, благодарение на които билингвите могат да трансферират речеви конструкции на двата езика. Като разглежда особеностите на билингвизма, Кючуков [2] посочва следната съществена характеристика, значима за педагогическите практики – „симетрични“ (при познаване на двата езика до една и съща степен) и „асиметрични“ (при различно ниво на познание на един от езиците и функциониране като речеви изяви или ниво на разбиране). Съществуват и други дефиниции за билингвизма като „пълнен“, „непълнен“, „хоризонтален“ и др., които считам за тавтологични с горепосочените и по тази причина несъществени за разглеждане в настоящата разработка.

Работата с билингвите поставя ред въпроси, не само методически, но и от психолингвистично естество, сред които:

- културна обусловеност и влияния;
- структурните промени, настъпващи в мозъка при изучаване и използване на два езика;
- структуриране на учебното съдържание;
- разпределяне на учебното съдържание и опериране с него с оглед: сближаване на различните, мотивиране за използване на езика, насочване към нива на знания от симетричен тип.

Дефинирането на областите за работа насочва към конкретизация на задачите, които са свързани с работата с билингви. Те могат да се структурират така:

- диагностика на трудностите и типичните грешки, свързани с особеностите на овладяване на езика;
- диагностиката на типичната езикова среда;
- разширяване на разбирането за специфичната за всеки обучаван мотивация за овладяване на езика;
- съставяне на карта за степента на съответствие и несъответствие между думи и езикови конструкции в двата езика;
- установяване стила на учене, с оглед структуриране на педагогически взаимодействия, съвместими с него;
- структуриране на визия за сътрудници и компоненти от социалния и природен свят, които могат да се включат за разнообразяване на обучението;
- изграждане на педагогическа концепция за обучение, подчинена на принципа на Галперин за поэтапното формиране на умствените дейности

За реализиране на всяка от структурираните задачи могат да се поведат следните педагогически дейности:

- скрининг по време на изказ – речеви и писмен и да се диференцират типичните и случайни трудности и грешки;
- наблюдение върху езиковата среда;
- SWOT-анализ са силните и слаби страни, за страховете, т.е. бариерите при овладяване на езика, установяване на мотивацията на предвид теорията на Даниъл Пинк [3] за изискванията днес за „мислене с дясното полукълбо“ и използването на „креативност“. Такава вътрешната мотивация е в пряка рефлексия с компетенциите, към които човек се стреми сам да развива. Тезата насочва към учене, ориентирано към собствената отговорност. Подобен възглед споделя и Амстронг [4], като го разширява с включване на компоненти, свързани с признанието и оценката, лидерството, като последица от компетентност и други;
- семантичната карта може да бъде добра отправна точка и повод за методически подбор на текстове и методи за педагогическо взаимодействие;
- стиловете на учене ориентира както в педагогическите решения относно структуриране на учебна среда (традиционна, наситена с моделирани и не моделирани ситуации, интерактивна и т.н.), така и за подбора на средства (визуално представени и др.) и дейности (самостоятелни, групови ..., даващи възможност за самооценка, избор на темп за учене и др.);
- сътрудниците и компонентите за включване задоволяват потребността за учене, с използване на игрови похвати и сближаване на различията в интеркултурното образователно пространство;
- концепция, съобразена с теорията на Галперин [5] дава възможност за с нивата на индивидуално развитие и нарушаване на неприемливите стандарти и уравниловки в процеса на учене, които при езиковото обучение (и не само) са строго специфични, поради културната си обусловеност, нервно-психологически особености на учещия и чисто физически параметри на развитие, имащи отношение към учещия.

Възможностите за успешно обучение на децата-билингви не се намаляват от факта, че те изпитват трудности. Трудности имат по-голяма част от учещите. Смесът на усилията се увеличава от следните научно и статистически установени факти:

- повече от 50% от децата по света учат два езика;
- ученето на език води до благотворни въздействия върху мозъка в структурно (по-висока плътност на сивото вещество, имащо отношение към комуникациите като цяло и към езиковите компетенции) и функционално отношение;
- децата до седем годишна възраст учат по-лесно език, поради липса на бариери и утвърдени езикови конструкти в майчиния език;
- потенциата на паметта в по-пълна степен се реализира при билингвите;
- концентрацията при мисленето е по-висока, възможностите за трансфериране на знания – също;
- по-добър езиков усет, възможност за усвояване на езикови правила и четене.

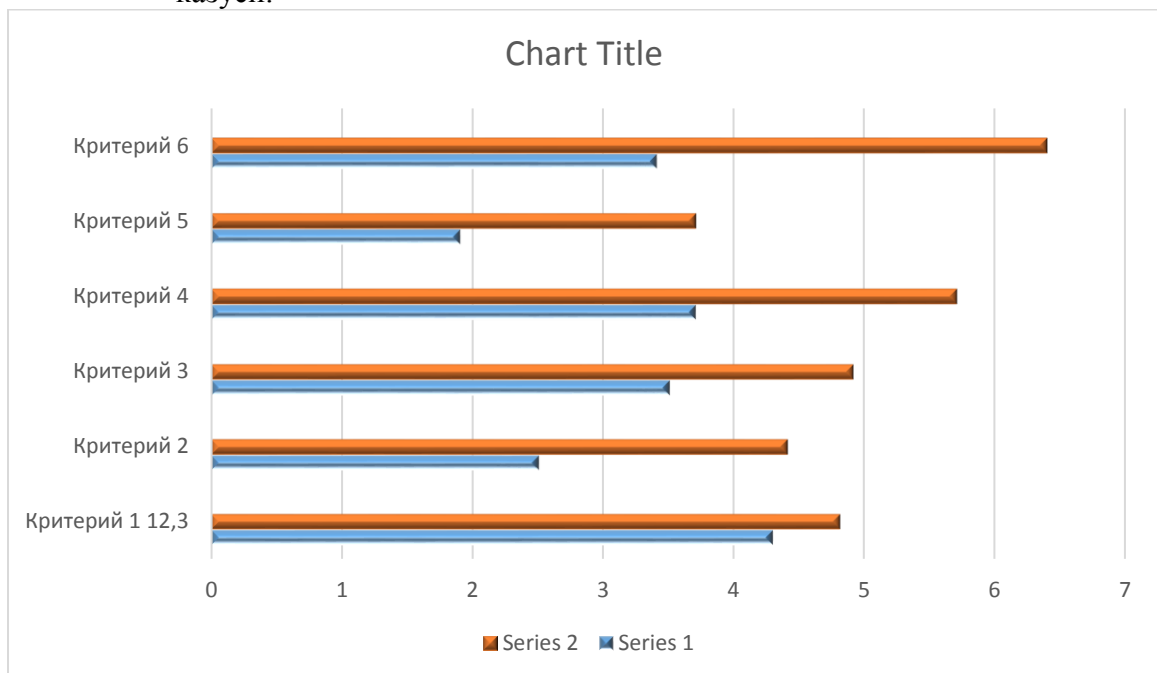
В съответствие с изложените съображения се проведе обучение, с цел подобряване на учителските компетенции за работа с билингви, чиито задачи са:

- Запознаване с интеркултурната класна стая.

- Дефиниране на същността и характерните особености на учещите билингви.
- Провеждане на дискусия за мястото и ролята на традиционните и нетрадиционните методи за работа.
- Практическо аргументиране на конфликтите, свързани с обучението на деца-билингви и решаване на казуси [6], за утвърждаване на практики за преодоляването им.
- Интерактивно обучение с включени игри за приобщаване и създаване на предпоставки за комуникация.
- Практически дейности за трениране приобщаването към езиковите конструкти на езика, който не е майчин и разширяване на активния речник в условия на делова игра.

Проведената предварителна подготовка [7] е в съответствие с хипотезата, че ако учителите се включат в обучението, те ще придобият знания и компетенции за работа с деца-билингви, чрез разширяване арсенала си от интерактивни методи за преструктуриране на традиционната учебна среда в интерактивна. Тя включи:

- изследване на трудностите, чрез SWOT – анализ и беседа;
- мотивиране, базирано на идеите, свързани със заявени трудности, професионални изяви в глобализирания се свят, мултикултурната класна стая и идеите за мира в контекста на гражданското образование;
- изготвяне на бланки, за анкетиране на учители, работещи в билингвиална среда.
- Изготвяне на дидактични материали: презентации, работни листи, казуси.

Изводи и обобщения

Усилията са оправдани, предвид резултатите, представени графично [8] с полигон. Отделните критерии – всеки за конкретните задачи, показват че приложената технология на работа е надеждна. Без да се омаловажават методическите проблеми, свързани с изучаването на език, който не е майчин може отговорно да се твърди, че приобщаването на различните, мотивирането, справянето с конфликти и вземането на решения, разбирането за особеностите на учещите билингви и упражняването в интерактивна

среда са сред компонентите, обезпечаващи развиването на компетенции за работа с деца – билингви. Един от нерешените проблеми е работата с родителската общност, който би могъл да се включи в подкрепяща детето среда. Частични практики и идеи за това има, но те би следвало да са обект на отделни, специални андрагогически грижи.

Цитати и бележки:

- [1] Онлайн речник, <http://www.onlinerechnik.com/duma>, последно посещение на 10.01.2018.
- [2] Кючуков, Хр. (1997). *Лингводидактически проблеми на обучението при ранен билингвизъм*. София.
- [3] Daniel Pink, P. (2012). *To sell is human*. USA.
- [4] Амстронг, М. (2005). *Практика управления человеческим ресурсами*. Санкт-Петербург.
- [5] Гальперин, П. (215). Концепция поэтапного формирования умственных действий П.Я.Гальперина <http://www.hr-portal.ru/article/koncepciya-poetapnogo-formirovaniya-umstvennyh-deystviy-ryagalperina>, последно посещение на 10.01.2018.
- [6] Заб. Казусите са структурирани на базата на реално съществуващи конфликти, наблюдавани в мултикултурна класна стая.
- [7] Заб. Дидактичните материали за работа и скрининг на учителите са изготвени изцяло от единият от съавторите на настоящото изследване – Георгиева-Алексова, П.
- [8] Заб. В син цвят са показани данните в началото на проведеното обучение, а в оранжево – в края.

Библиография:

1. Амстронг, М. (2005). *Практика управления человеческим ресурсами*. Санкт-Петербург.
2. Кючуков, Хр. (1997). *Лингводидактически проблеми на обучението при ранен билингвизъм*. София.
3. Daniel Pink, P. (2012). *To sell is human*. USA
4. Онлайн речник, <http://www.onlinerechnik.com/duma>, последно посещение на 10.01.2018.